

Сергій КАРНАУХ

аспірант, Національна академія Служби безпеки України, вул. Михайла Максимовича, 22, м. Київ, Україна, 03066

ORCID: 0009-0000-1203-6818

rcd180873@gmail.com

Біографічний опис статті: Карнаух, С. (2024). Концептуалізація поняття *інформаційна війна*: від військових доктрин до лінгвістичних досліджень. *Folia Philologica*, 7, 11–20, doi: <https://doi.org/10.17721/fovia.philologica/2024/7/2>

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ *ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА*: ВІД ВІЙСЬКОВИХ ДОКТРИН ДО ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

В умовах повномасштабного вторгнення Російської Федерації в нашу державу лінгвістика також стає полем битви – інформаційної. Комунікативні стратегії формування національної стійкості, розбудова національного стратегічного нарративу, вироблення мовних засобів протидії деструктивним впливам держави-агресорки – ці й інші питання з'явилися на порядку денному українських мовознавців. Але одним із першочергових завдань вважаємо визначення лінгвістичних маркерів інформаційної війни як одного з дискурсивних вимірів сучасних міжнародних відношень. Мета статті – простежити етапи формування та концептуалізації поняття «інформаційна війна», запропонувати його лінгвістичне визначення та виокремити складові частини, що потребують мовознавчого осмислення. Автор розглядає 6 етапів концептуалізації поняття «інформаційна війна»: I етап (1970-ті роки) – виникнення поняття «інформаційна війна» у безпековому дискурсі; II етап (1990-ті роки) – інституалізація поняття «інформаційна війна», набуття ним статусу терміна в офіційних документах Міністерства оборони Сполучених Штатів Америки; III етап (кінець 1990-х років) – філософсько-комунікативне осмислення феномену інформаційної війни; IV етап (2000-і роки) – концептуалізація і медіатизація поняття «інформаційна війна»; V етап (2010–2014 роки) – міждисциплінарне, зокрема лінгвістичне, осмислення поняття «інформаційна війна»; VI етап (2014 рік – дотепер) – вироблення лінгвістичного інструментарію інформаційної війни. У статті пропонується авторське визначення інформаційної війни в лінгвістичному вимірі як війни дискурсів із застосуванням можливостей мови, зокрема сугестивних, для здійснення когнітивно-прагматичного впливу на визначені цільові аудиторії противника з метою досягнення стратегічних цілей або протидії його ворожим намірам. Перспективними напрямками подальших лінгвістичних досліджень інформаційної війни автор вважає такі: дискурсивний вимір інформаційної війни; конфлікт інтерпретацій як різновид інформаційної зброї; мовні засоби, зокрема сугестивні, як елемент формування поведінки цільових аудиторій і їхнього ставлення до війни та миру.

Ключові слова: дискурс, інформаційна війна, війна дискурсів, концепт, концептуалізація, лінгвістичний маркер, нарратив.

Serhii KARNAUKH

PhD Student, National Academy of the Security Service of Ukraine, Mykhailo Maksymovycha str., 22, Kyiv, Ukraine, 03066

ORCID: 0009-0000-1203-6818

rcd180873@gmail.com

To cite this article: Karnaukh, S. (2024). Kontseptualizatsiia poniattia *informatsiina viina*: vid viiskovykh doktryn do lnhvistychnykh doslidzhen [Conceptualization of the Term *Information Warfare*: From Military Doctrines to Linguistic research]. *Folia Philologica*, 7, 11–20, doi: <https://doi.org/10.17721/fovia.philologica/2024/7/2>

CONCEPTUALISATION OF THE TERM *INFORMATION WARFARE*: FROM MILITARY DOCTRINES TO LINGUISTIC RESEARCH

In the context of Russia's full-scale invasion of our country, linguistics is also becoming a battlefield – an information one. Communicative strategies for building national resilience, developing a national strategic narrative, developing linguistic means of counteracting the destructive influences of the aggressor state – these and other issues have appeared

on the agenda of Ukrainian linguists. However, one of the primary tasks is to identify the linguistic markers of information warfare as one of the discursive dimensions of contemporary international relations. The purpose of the article is to trace the stages of formation and conceptualization of the term “information warfare”, to propose its linguistic definition and to highlight the components that require linguistic comprehension. The author examines 6 stages of conceptualization of the concept of information warfare: Stage I (1970s) – emergence of the concept of “information warfare” in the security discourse; Stage II (1990s) – institutionalization of the concept of “information warfare”, its status as a term in the official documents of the US Department of Defense; Stage III (late 1990s) – philosophical and communicative understanding of the phenomenon of information warfare; Stage IV (2000s) – conceptualization and mediatization of the term “information warfare”; V stage (2010–2014) – interdisciplinary, in particular linguistic, understanding of the term “information warfare”; VI stage (2014 – present) – development of linguistic tools of information warfare. The article offers the author’s own definition of information warfare in the linguistic dimension as a war of discourses using the capabilities of language, in particular, suggestive ones, to exert cognitive and pragmatic influence on certain target audiences of the enemy in order to achieve strategic goals or counteract its hostile intentions. The author considers the following to be promising areas for further linguistic research on information warfare: the discursive dimension of information warfare; conflict of interpretations as a type of information weapon; language means, in particular, suggestive ones, as an element of shaping the behavior of target audiences and their attitude to war and peace.

Key words: discourse, information war, war of discourses, concept, conceptualization, linguistic marker, narrative.

Актуальність проблеми. В умовах повномасштабного вторгнення РФ в нашу державу лінгвістика також стає полем битви – інформаційної. Комунікативні стратегії формування національної стійкості, розбудова національного стратегічного нарративу, вироблення мовних засобів протидії деструктивним впливам держави-агресорки – ці й інші питання з’явилися на порядку денному українських мовознавців. Але одним із першочергових завдань уважаємо визначення лінгвістичних маркерів інформаційної війни як одного з дискурсивних вимірів сучасних міжнародних відношень.

Фізичний та інформаційний модули війни переважно асиметричні. Але безсумнівно, що на перебіг воєнних дій впливають і війна дискурсів противників, і розбудова системи стратегічних нарративів, і лінгвістичний інструментарій, що використовується для впливу на цільові аудиторії. Отже, лінгвістичні дослідження феномену інформаційної війни набувають актуальності, особливо в умовах повномасштабної агресії РФ в Україні, що супроводжується масованими інформаційними впливами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тривалий час феномен інформаційної війни був предметом дослідження фахівців у сфері інформаційної безпеки держави (В. Хорошко, Ю. Хохлачова, В. Фомін, А. Рось), права (М. Галамба, Д. Прокоф’єв), політичних і соціальних (Р. Гула, О. Дзьобань, І. Передерій, О. Павліченко, Г. Філь) наук, кібербезпеки (О. Богущ, Д. Юдін). Розгалуження наукових досліджень інформаційної війни на кібернетичний і правовий виміри зафіксовано в Україні заснуван-

ням двох відомчих журналів – «Інформаційна безпека людини суспільства, держави» (Національна академія СБ України, 2010 рік заснування), у якому інформаційні війни як актуальні загрози безпеці держави розглядаються в контексті кібернетики, права, державної безпеки та правоохоронної діяльності, та «Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки і оборони» (Національний університет оборони України, 2008 рік заснування), що присвячено питанням технологічного виміру інформаційного протистояння та захисту інформації.

Протягом 2014–2024 рр. в Україні з’явилася низка фундаментальних міждисциплінарних досліджень інформаційної війни, де представлений і лінгвістичний вимір. Одна з перших ґрунтовних праць – монографія «Світова гібридна війна: український фронт» (2016 р.), за загальною редакцією В. Горбуліна, поєднує військовий, філософський, політологічний, соціологічний і лінгвістичний підходи до подій в інформаційному просторі України та глобального світу. Автори монографії дійшли висновку: російська агресія послуговувалася чинником розширення терміна та концепту *ВІЙНА*, що «у широкому сенсі застосовується у сферах, які не передбачають будь-якого використання військової зброї, наприклад, інформаційна, економічна, політична війна. У кожному випадку можна говорити про певні характерні методи дій у названих сферах, однак у традиційному (буквальному) сенсі вони є тільки компонентами «воєнної війни»» (Світова гібридна війна, 2016: 26). У міждисциплінарних монографічних працях Національної академії СБ України «Стратегічні комунікації в умовах гібридної

війни: погляд від волонтера до науковця» (2018, 2021 pp.) феномен інформаційної війни досліджується у правовому, соціально-політичному та лінгвістичному вимірах. Автори наголошують на поліпарадигмальності цього поняття, розмірковують над співвідношенням понять *інформаційна війна*, *семантична війна*, *консциєнтальна війна*, *когнітивна війна*.

Монографію Г. Яворської та Б. Парахонського «Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл» присвячено вивченню джерел війни і миру крізь призму дискурсу протидії України російській агресії. Сутність війни і миру автори розкривають через стратегічну, безпекову та лінгвістичну парадигми, аналізують різнорівневу взаємодію когнітивних смислів, семантику концептів *ВІЙНА* і *МИР* (Парахонський, Яворська, 2019).

У нещодавній монографії Інституту мовознавства НАН України «Мова і війна: динаміка мовної системи і мовна політика» (2024 р.) війна розглядається як «особливий соціальний контекст, що впливає на когнітивну діяльність людей і виражальні засоби української мови. Воєнне протистояння насамперед актуалізує експресивно-оцінні номінації. В українському публічному просторі актуальною ідеологією, що справляє вплив на лінгвопрагматичні параметри мовлення, стало екзистенційне заперечення ворога» (Мова і війна, 2024: 2). Але системних лінгвістичних досліджень інформаційної війни нами зафіксовано не було.

Мета статті – простежити етапи формування та концептуалізації поняття *інформаційна війна*, запропонувати його лінгвістичне визначення та виокремити складові частини, що потребують мовознавчого осмислення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування поняття *інформаційна війна* відбувалося в кілька етапів, перш ніж привернуло увагу лінгвістів. За нашим аналізом ці етапи можна представити таким чином:

I етап (1970-ті pp.) – виникнення поняття *інформаційна війна* в безпековому дискурсі. У 1967 р. виходить книга колишнього директора ЦРУ А. Далласа під назвою «Таємна капітуляція», де словосполучення *інформаційна війна* вживається для визначення особливого виду спецоперацій розвідки. «Я потрапив в один із перших наборів Донована <...> Ми обговорили ситуацію в Європі, особливо у країнах,

окупованих нацистами і фашистами, де виникли ознаки хвилювань серед незадоволеного грубою диктатурою населення <...> На цих регіонах можна було апробувати теорії *інформаційної* та *психологічної* війни» (Dallas, 1967).

У 1976 р. Т. Рон використовує поняття *інформаційна війна* у звіті «Системи зброї та інформаційна війна», підготовленому для компанії “Boeing”, описуючи вразливість інформаційної структури американської економіки. Цей звіт став поштовхом для подальшого вживання поняття *інформаційна війна* в масмедійному та військовому дискурсах, інформація почала визначатися як зброя і як ціль (Юськів, 2003).

II етап (1990-ті pp.) інституалізації поняття *інформаційна війна*, набуття ним статусу терміна. У 1992 р. Міністерство оборони США вжило поняття *інформаційна війна* у своїх офіційних документах, воно увійшло до військової терміносистеми (Information Warfare, 1992). У 1995 р. відбувся перший випуск спеціалістів з інформаційних війни в Національному університеті оборони у Вашингтоні. У 1998 р. Міністерство оборони США впроваджує «Об’єднану доктрину інформаційних операцій» (Joint Pub 3–13, 1998), де узагальнюються підходи до концепції інформаційної війни та запроваджується спільний термінологічний апарат ьз цієї теми. Інформаційна війна в цьому документі визначається як «комплексний вплив (сукупність інформаційних операцій) на систему державного та військового управління противника, на її військово-політичне керівництво, який у мирний час змушував ухвалювати сприятливі рішення для сторони – ініціатора інформаційного впливу, а у процесі конфлікту цілком паралізував функціонування інфраструктури управління противника» (Joint Pub 3–13, 1998: 132–133), а в переліку першочергових інформаційних операцій були зазначені операції проти волі нації; проти командування суперника та ворожих військ; проти національних культур (Joint Pub 3–13, 1998: 24). Основними напрямками інформаційних операцій у доктрині визначено такі: дублювання розвідувальної інформації; дезінформацію; психологічні операції; фізичне руйнування інформаційних ресурсів противника; атаки (фізичні, електронні) на його інформаційну структуру; зараження комп’ютерними вірусами обчислювальних мереж, проникнення в інформаційні мережі

(Joint Pub 3–13, 1998: 129). На цьому етапі парадигма поняття *інформаційна війна* формується переважно в технологічному вимірі – як дії в інформаційних і комп’ютерних мережах, але вже зароджується й інформаційно-психологічний підхід, пов’язаний із дезінформаційними комунікаціями та психологічними операціями.

III етап (кінець 1990-х рр.) філософсько-комунікативного осмислення феномену інформаційної війни. Взаємозв’язок війни, інформації та комунікації почав простежуватися в наукових дослідженнях саме цього періоду, що набули статусу класичних. Так, Елвін і Хейді Тоффлери питання війни і миру пов’язували зі зростанням ролі «знання, зокрема науки, техніки, культури, релігії та цінностей», оскільки глобальне суспільство, на їхню думку, «входить в еру не геоекономічну, а геоінформаційну» (Toffler, 1995: 26). Вони зауважували, що виникає потреба не лише в енергії та продовольстві, а й у «знаннях, що конвертуються в багатства. <...> узагалі всьому тому, що потребують інформаційні технології» (Toffler, 1995: 128). Ідею Е. та Х. Тоффлерів розвиває Т. Червінський, який зазначає, що нові війни будуть вестися «за доступ до знань і контроль над ними. Оскільки «форми бойових дій» певного суспільства слідує за «формами створення багатства». Отже, війни будуть і не лише інформаційні» (Czerwinski, 1996). Культурний вимір інформаційних війн обґрунтував С. Хантінгтон, який зауважував, що на відміну від ХХ ст. – часу зіткнення ідеологій, ХХІ ст. стане століттям зіткнення цивілізацій, оскільки «у світі після холодної війни найважливіші відмінності між народами – не ідеологічні, політичні чи економічні, а культурні» (Huntington, 1996).

IV етап (2000-і рр.) концептуалізації та медіатизації поняття *інформаційна війна*. У цей період вислів *інформаційна війна* починають активно використовувати медіа, тим самим концептуалізують його. Документ НАТО 2003 р. «Інформаційні операції: доктрина, тактики, техніки і процедури» розширив парадигму концепту **ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА** такими субконцептами: **ЦІЛЬОВІ АУДИТОРІЇ** (населення власної країни, країн-союзниць і країн-противниць), **ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВПЛИВ**, **ІНФОРМАЦІЙНІ ОПЕРАЦІЇ**, **ЗВ’ЯЗКИ ІЗ ГРОМАДСЬКІСТЮ**. Також у цьому документі прописуються комунікативно-прагматичні виміри інформаційної

війни: оперативний доступ до ЗМІ; підготовка глобальних комунікацій до можливої зміни фокуса уваги в розширеному конвенті (так зване «щеплення» ЗМІ – поступова підготовка до сприйняття основної події); оперативне коментування подій; доведення правдивої інформації до аудиторії; розроблення різних видів вбудованого медіаконтенту; підготовка новинних передач, пресконференцій і брифінгів; презентація гуманітарних програм тощо (FM 3–13, 2003).

Найбільш ґрунтовний аналіз феномену інформаційної війни запропоновано американським науковцем М. Лібікі, який виокремив її різновиди (командноуправлінська, хакерська, економічна, психологічна, розвідувальна, електронна та кібервійна) і довів, що перевагу над противником можна отримати завдяки збиранню, передачі, захисту, маніпулюванню, спростуванню, запереченню, знищенню інформації. Це і є інформаційна війна, головним завданням якої є ліквідація соціуму. До комунікативних технологій інформаційної війни дослідником віднесено пропаганду, підрив громадського духу, деморалізацію збройних сил, війну культур, дезорієнтацію командування (Libicki, 2007).

У 2001 р. у США створено журнал «Інформаційна війна» (Journal of Information Warfare, 2001–2024 рр.), який існує дотепер. Описуючи сучасні наукові напрями, що висвітлюються у виданні, редакція визначає семантичне розширення поняття *інформаційна війна*, що відбулося протягом останніх 20 років: «Журнал був створений, щоб забезпечити форум для вчених і практиків у широкій дисципліні інформаційної війни й операцій. Аудиторія журналу включає академічних дослідників, оборонних і військових фахівців, урядовців і професіоналів галузі. Теми, які висвітлюються в журналі, варіюються від фізичного руйнування систем до психологічних аспектів використання та захисту інформації. Журнал надає доступ до деяких останніх ключових ідей у сферах інформаційної війни та кібербезпеки. Коли JIW було вперше опубліковано у вересні 2001 р., інформаційна війна була темою, яка вважалася на периферії військових досліджень. Оскільки тактика та потенційні джерела атак змінилися, кібербезпека стала головною темою цих пошуків. JIW об’єднує найновіші дослідження та думки, щоб надати високоякісні, високотехнічні документи з пере-

дових тем інформаційної війни та кібервійни» (Journal of Information Warfare, 2024). Серед тематичних напрямів журнал пропонує й такі, що пов'язані з лінгвістичним осмисленням – управління сприйняттям, техніка інформаційної війни, теорія комунікацій.

У цей період російські науковці¹ (В. Вепринцев, А. Манойло, І. Панарин, С. Расторгуєв та інші) починають активно розробляти теорію і практику інформаційних війн, що, на наш погляд, було підготовкою до глобального впливу на цільові аудиторії України та світу, що розпочався у 2013–2014 рр.

У російському науковому, а згодом – військово-політичному дискурсі впроваджується термін *геополітичне інформаційне протиборство* (далі – ГП), який визначається як «одна із сучасних форм боротьби між державами, а також система заходів, що вживаються однією державою для порушення інформаційної безпеки іншої держави, захищаючи водночас від аналогічних дій протилежної держави. Виокремлено етапи процесу управління ГП, що включають прогнозування та планування; організацію та стимулювання; зворотний зв'язок; регулювання; контроль і виконання. Та етапи ухвалення рішень у процесі геополітичного інформаційного протиборства» (Панарин, 2012: 61). Глобальна мета ГП сформульована російськими науковцями деструктивно – «створення хаосу в системах ухвалення рішень та управління протилежною державою, маніпулювання громадською думкою (глобальною, регіональною, національною), а також гарантування інформаційної безпеки Росії для забезпечення ефективного функціонування у світовому інформаційному просторі» (Сулейманов, 2017: 47). Лінгвістичний інструментарій закладений у систему реалізації ГП, що реалізовано нині в деструктивних комунікаціях РФ.

V eman (2010–2014 pp.) міждисциплінарного, зокрема лінгвістичного, осмислення поняття *інформаційна війна*. У цей час у доктринах країн – членів НАТО з питань інформаційних і психологічних операцій, стратегічних комунікацій з'являються лінгвістичні терміни-субконцепти концепту *ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА*, зокрема: *КЛЮЧОВИЙ СИМВОЛ (ОБРАЗ)* –

«простий, сугестивний, повторюваний символ (ритм, знак, колір тощо), який має безпосередній вплив на цільову аудиторію та створює сприятливі умови для сприймання визначеної психологічної теми» (Базові поняття стратегічних комунікацій, 2019: 221); *КОМУНІКАТИВНА СТРАТЕГІЯ* – «стратегія <...> для координації, синхронізації тем, повідомлень, фото та дій, щоби підтримати цілі, які забезпечують комунікативну стратегію, та відтворити єдність і послідовність тем і повідомлень на найнижчому тактичному рівні» (Базові поняття стратегічних комунікацій, 2019: 224–225), *КУЛЬТУРНЕ УСВІДОМЛЕННЯ* – «усвідомлення поточних та історичних цінностей, норм і вірувань, які відображаються в різних соціальних структурах, зокрема в тому, як вони впливають на мотиви, наміри та поведінку суб'єкта дії» (Базові поняття стратегічних комунікацій, 2019: 230); *ТЕМА* – «загальний предмет чи ідея повідомлення або низки повідомлень» (Базові поняття стратегічних комунікацій, 2019: 298) тощо.

У цей час запропоновано Г. Почепцовим одне з перших визначень інформаційної війни в комунікативному вимірі: «Інформаційна війна – це комунікативна технологія впливу на масову свідомість, яка має або короткострокову або довгострокову мету» (Почепцов, 2015: 20). Дослідник визначив когнітивно-прагматичне спрямування інформаційних війн, оскільки їхньою головною метою є дестабілізація керівних ланок держави, передусім військових, з метою впливу на суспільну свідомість (Почепцов, 2015: 169).

VI eman (2014 p. – дотепер) – вироблення лінгвістичного інструментарію протидії інформаційним впливам РФ. Лінгвістика РФ за цей час була переведена на «військові рейки» і почала обслуговувати інформаційні посягання країни-агресорки, що декларовано в низці наукових лінгвістичних видань, зокрема серії монографій «Лінгвістика інформаційно-психологічної війни»: «Нині, поряд із військовими лабораторіями, де вчені, інженери розробляють нові системи ракет і ядерних зарядів, необхідне створення сучасно оснащених лабораторій з виготовлення інтелектуальної зброї. Зброї, здатної відбивати інтелектуальні удари противника» (Колмогорова, 2017: 5). Лінгвістика інформаційно-психологічної війни, запро-

¹ Дослідження російських науковців з питань інформаційної війни в цій статті використовувалися як джерела для аналізу деструктивного спрямування науки РФ.

понована російськими науковцями», – новий напрям практичних наукових пошуків, зумовлений мілітаризацією гуманітарного знання РФ і спрямований на підтримання її агресії проти України та світу. Лінгвістика ППВ визначається як «дисципліна, що вивчає та систематизує основні термінопоняття, міждисциплінарні зв'язки, комунікативні стратегії та тактики, лінгвістичний інструментарій цього соціально-політичного феномену» (Колмогорова, 2017: 6). Релевантними ознаками інформаційно-психологічної війни, відповідно до яких має бути розроблений лінгвістичний інструментарій, у монографії визначено такі: наявність конфлікту інтересів; інформаційний вплив на свідомість противника, інтенцію придушення або підкорення, використання знаків різних семіотичних систем (Колмогорова, 2017: 14). Антигуманний характер цього підходу полягає в деталізації ознак. Так, противником визнається – «народ, колектив, окрема особистість»; інтенція підкорення, на думку авторів монографії, передбачає духовне обеззброєння еліти, змушення її відмовитися від національної системи цінностей «на користь політичної ідеології противника», тоді «еліта перетвориться на «п'яту колону» у тилу власного народу – почне руйнувати національні святині, висміювати національних кумирів, захоплюючись усім іноземним <...> І народ буде духовно зламаний, морально пригнічений і зруйнований, дезорієнтований» (Колмогорова, 2017: 14). Тобто головною мішенню інформаційної війни російською наукою визнається система концептів, що фіксують стратегічні цінностей іншого народу, зокрема *НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ*. Саме цей концепт зазнає найбільших лінгвокогнітивних атак російської пропаганди. Так, у російських закладах вищої освіти вводяться дисципліни з питань інформаційної війни, у посібниках до яких зазначається, наприклад, таке: «Нинішні українські націоналісти акцентують суто свою, українську ідентичність, намагаючись нав'язати її всій багатонаціональній Україні <...> У гімні України є паростки нацизму: «запануєм і ми, браття, на своїй сторонці»» (Сулейманова, 2017: 38–39). Країни Заходу, за визначенням авторів подібних видань, також просувають ідеї нацизму, оскільки мають спільну мету «налаштувати всіх проти Росії та Президента. Відродити ненависть до всіх,

окрім тих, хто готовий бути під НАТО та ЄС» (Сулейманова, 2017: 41).

Українські лінгвісти не могли залишитися осторонь питання інформаційної війни, оскільки її основні цілі досягаються в дискурсивному вимірі за допомогою мови. Так, автори монографії «Світова гібридна війна: український фронт», оцінюючи інформаційну та смислову специфіку російсько-українського протистояння 2014–2016 рр. порівняно з попередніми конфліктами, зазначають його суттєві відмінності: «1) інтенсивність і широта охоплення аудиторії інформаційних впливів, яка набула глобального масштабу; 2) систематичне й комплексне застосування медійних і новомедійних засобів; 3) створення нового дискурсу війни, спрямованого на руйнування існуючих і формування нових інтерпретаційних і смислових механізмів сприйняття дійсності» (Світова гібридна війна, 2016: 43). Для інтерпретації подій в інформаційному просторі автори монографії використовують концептуально-дискурсивний підхід: «<...> фізичні дії на полях боїв постійно супроводжуються процесами їх дискурсивного осмислення, словесного опису й аналізу. Зв'язок війни та слів, текстів, оповідей є давнім і не випадковим <...>» (Світова гібридна війна, 2016: 48).

Нові прийоми ведення воєнних дій, поєднання військових засобів з інформаційними привели до дискусій навколо іменування протистояння в інформаційному просторі.

Так, автори монографії «Світова гібридна війна: український фронт» уважають, що «будь-який конфлікт високої чи низької інтенсивності в інформаційному просторі можна вважати актом інформаційної війни. Причини таких конфліктів можуть бути такими ж різноманітними, наскільки різноманітними є види людської активності в інформаційному просторі» (Світова гібридна війна, 2016: 120). Інформаційний складник є одним із вимірів гібридної війни – «воєнних дій, що здійснюються шляхом поєднання мілітарних, квазімілітарних, дипломатичних, інформаційних, економічних та інших засобів з метою досягнення стратегічних політичних цілей. Специфіка такого поєднання полягає в тому, що кожний із військових і невійськових способів ведення гібридного конфлікту застосовується у воєнних цілях та використовується як зброя» (Світова гібридна війна, 2016: 19).

О. Бондаренко та С. Гречко оперують поняттям *консцієнтальна війна* – війна, націлена на свідомість людини, її самовизначення (Бондаренко, 2018: 342). Консцієнтальні ознаки сучасної інформаційної війни визначає й О. Снитко, зокрема: «латентність упродовж тривалого часу; різноманітність, гнучкість і непередбачуваність засобів впливу; застосування насильницьких методів викривлення інформаційно-комунікативного простору; стирання чіткого розмежування «друг – ворог»; руйнування духовних цінностей, уявлень про добро і зло, здатності людини до вільної самоідентифікації» (Снитко, 2018: 402).

Під час війни боротьба за інформаційний простір, що в мирний час відбувається переважно в ЗМІ та соціальних мережах, не менш яскраво виявляє себе в мовно-семіотичному ландшафті, зокрема й на зайнятих ворогом територіях (Ажнюк, 2024: 102). Н. Слухай звертається до поняття *світоглядна війна*, що «зумовлена контрадикторними ідеологічними матрицями, або провідними поняттєвими системами, кожна з яких на інформаційному рівні визначає теми, об'єкти обговорення, наративи, що складаються в дискурси, і кожна зумовлює вибір конотованих вербальних і невербальних об'єктиваторів думки, що просувають інтенції відправника повідомлення» (Слухай, 2021: 13).

Г. Яворська вживає поняття *гібридна інформаційна війна* (вплив), що набуло актуальності після 2017 р., коли дослідники почали говорити про «перехід від тактики інформаційної війни (англ. *information warfare*) до агресивної конкуренції наративів навколо питань, що здатні слугувати «яблуком розбрату» у суспільствах, стимулюючи поляризацію по лініях культурних незгод (у ЄС це проблеми міграцій, питання, пов'язані з мусульманами в Європі,

сімейних vs. «прогресистських» цінностей, ставлення до кліматичних змін тощо) та підтримуючи довіру до демократичних інституцій» (Яворська, 2021: 29).

Узагальнюючи описані підходи лінгвістів до феномену інформаційної війни, запропоновано таке визначення: *інформаційна війна* – війна дискурсів із застосуванням можливостей мови, зокрема сугестивних, для здійснення когнітивно-прагматичного впливу на окремі цільові аудиторії противника з метою досягнення стратегічних цілей або протидії його ворожим намірам.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Феномен інформаційної війни в умовах повномасштабного вторгнення РФ в Україну став предметом лінгвістичних досліджень, що мають за мету не лише його теоретичне осмислення, а й вироблення практичних технологій протидії інформаційній агресії ворога. Перспективними вважаємо такі напрями лінгвістичних досліджень інформаційної війни:

1) *дискурсивний вимір інформаційної війни*, який дозволяє дослідити зв'язок між дискурсивними практиками, наративами сторін конфлікту та перебігом подій у фізичній реальності;

2) *конфлікт інтерпретацій як різновид інформаційної зброї*. Це когнітивно-семіотична складова частина інформаційної війни, що впливає на формування принципово протилежних концептуальних картин світу внутрішніх цільових аудиторій сторін конфлікту, а також на трактування війни та потенційного миру зовнішніми аудиторіями;

3) *мовні засоби, зокрема сугестивні*, що використовуються кожною зі сторін конфлікту, стають суттєвим елементом формування поведінки цільових аудиторій у ситуації війни та їхнього ставлення до війни і миру.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ажнюк Б. Семіотичне конструювання публічного простору: війна і мова. *Мова і війна: динаміка мовної системи і мовна політика* : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2024. С. 88–122.
2. Базові поняття стратегічних комунікацій: стандарти на основі документів НАТО : англійсько-український та українсько-англійський словник / укл.: Л. Компанцева та ін. Київ : НА СБ України, 2019. 324 с.
3. Богуш В., Юдін О. Інформаційна безпека держави. Київ, 2005. 432 с.
4. Бондаренко О., Гречко С. Консцієнтальний вимір гібридної війни проти України: складові, інструментарій, ефективна протидія. *Стратегічні комунікації в умовах гібридної війни: погляд від волонтера до науковця* : монографія. Київ : НА СБ України, 2018. С. 332–353.
5. Галамба М. Інформаційна війна як форма ведення інформаційного протиборства. *Інформаційна безпека людини суспільства, держави*, 2009. № 1. С. 61–64.

6. Інформаційна війна: соціально-онтологічний та мілітарний аспекти : монографія / Р. Гула та ін. Київ : Каравела, 2020. 288 с.
7. Інформаційна безпека людини, суспільства, держави : науково-практичний журнал / Національна академія СБ України. URL: journals.ukran.ua/ispss/about (дата звернення: 14.04.2024).
8. Мова і війна: динаміка мовної системи і мовна політика : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2024. 616 с.
9. Парахонський Б., Яворська Г. Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл : монографія. Київ : НІСД, 2019. 560 с.
10. Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2015. 497 с.
11. Прокоф'єв Д. Інформаційна війна та інформаційна злочинність. *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 2000. № 1. С. 288–307.
12. Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за заг. ред. В. Горбуліна. Київ : НІСД, 2016. 496 с.
13. Слухай Н. Склад і структура ідеологічної матриці російських медіа. *Стратегічні комунікації в умовах гібридної війни: погляд від волонтера до науковця* : монографія. Київ : НА СБ України, 2021. С. 13–25.
14. Снитко О., Кононихіна Г. Проекти тотального соціального зомбування в інформаційному просторі України. *Стратегічні комунікації в умовах гібридної війни: погляд від волонтера до науковця* : монографія. Київ : НА СБ України, 2018. С. 402–420.
15. Стратегічні комунікації в умовах гібридної війни: погляд від волонтера до науковця. Київ : НА СБ України, 2018. 518 с.
16. Стратегічні комунікації в умовах гібридної війни: погляд від волонтера до науковця. Київ : НА СБ України, 2021. 500 с.
17. Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони : науково-практичний журнал. *Національний університет оборони*. URL: <http://nuou.org.ua/nauka/npub/sit-sbo> (дата звернення: 12.04.2024).
18. Фомін В., Рось А. Сутність і співвідношення понять «інформаційна безпека», «інформаційна війна» та «інформаційна боротьба». *Наука і оборона*. 1999. № 4. С. 23–32.
19. Фещенко І. Інформаційна війна як органічна складова сучасного збройно-політичного конфлікту. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2021. Т. 13. № 1. С. 96–103.
20. Юськів Б. Опорний конспект лекцій з дисципліни «Інформаційні війни». Рівне : РІС КСУ, 2003. 55 с.
21. Яворська Г. Динаміка наративів (до проблеми когнітивної опірності медійного простору). *Стратегічні комунікації в умовах гібридної війни: погляд від волонтера до науковця* : монографія. Київ : НА СБ України, 2021. С. 26–37.
22. Czerwinski T. J. The Third Wave: What the Tofflers Never Told You. *Strategic Forum*. 1996. № 72. URL: <http://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA308745.pdf> (дата звернення: 12.04.2024).
23. Dallas A. The Secret Surrender. Freedom of Information Act Electronic Reading Room, 2000. URL: www.cia.gov/readingroom/document/cia-rdp70-00058r000300010059-3 (дата звернення: 13.04.2024).
24. FM 3–13 (FM 100–6). Information Operations: Doctrine, Tactics, Techniques, and Procedures. Department of the Army Washington, DC, 2003. 313 p.
25. Huntington S.P. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. New York : Simon & Schuster, 1996. URL: <http://archive.org/details/clashofcivilizat0000hunt/page/n5/mode/2up> (дата звернення: 12.04.2024).
26. Information Warfare: Department of Defense Directive, 21.12.1992. URL: <http://archive.org/details/14F0492Doc01DirectiveTS3600.1/page/2/mode/2up> (дата звернення: 12.04.2024).
27. Joint Pub 3–13. Joint Doctrine for Information Operations, Department of the Army Washington, DC, 1998, 136 p. URL: http://www.c4i.org/jp3_13.pdf (дата звернення: 12.04.2024).
28. Journal of Information Warfare. URL: <http://www.jinfowar.com/contact> (дата звернення: 12.04.2024).
29. Libicki M. Conquest in Cyberspace. National Security and Information Warfare. Cambridge, 2007. 207 p.
30. Toffler A., Toffler H. War and Anti-War: Making Sense of Today's Global Chaos. New York : Grand Central Publishing, 1995. 370 p.

ДЖЕРЕЛА:

31. Операции информационно-психологической войны / В. Вепринцев и др. Москва : Горячая линия-Телеком, 2005. 450 с.
32. Лингвистика информационно-психологической войны / А. Колмогорова и др. Москва : Litres, 2017. URL: <http://libusta.su/book/81448-lingvistika-informatsionno-psihologicheskoy-voynyi-kniga-1/read> (дата звернення: 12.04.2024).
33. Манойло А. Объекты и субъекты информационного противоборства. *Psyfactor*. 2003. URL: <http://psyfactor.org/lib/psywar24.htm> (дата звернення: 12.04.2024).

34. Панарин И. СМИ, пропаганда и информационные войны. Москва : Поколение, 2012. С. 55–77.
35. Панарин И. Информационная война, PR и мировая политика. Москва : Горячая Линия-Телеком, 2006. 352 с.
36. Расторгуев С. Философия информационной войны. Москва : Вузовская книга, 2000. 468 с.
37. Сулейманова Ш., Назарова Е. Информационные войны: история и современность : учебное пособие. Москва : Международный издательский центр «Этносоциум», 2017. 124 с.

REFERENCES:

1. Azhniuk, B. (2024). Semiotychno konstruiuvannia publichnoho prostoru: viina i mova. Mova i viina: dynamika movnoi systemy i movna polityka: monohrafiia [Semiotic construction of public space: war and language Language and war: the dynamics of the language system and language policy: a monograph]. Kyiv: Vydavnychi dim Dmytra Buraho [in Ukrainian].
2. Bazovi poniattia stratehichnykh komunikatsii: standarty na osnovi dokumentiv NATO (anhliisko-ukrainskyi ta ukrainsko-anhliiskyi slovnyk) [Basic concepts of strategic communications: standards based on NATO documents (English-Ukrainian and Ukrainian-English dictionary)] (2019). Ed.: L. Kompantseva, O. Akulshyn, N. Akulshyna, T. Diedushkina, O. Zaruba, O. Zubchenko, I. Khoma, N. Chernihivska. Kyiv: NA SB Ukrainy [in Ukrainian].
3. Bohush, V., & Yudin, O. (2005). Informatsiina bezpeka derzhavy. [Information security of the state]. Kyiv: MK-Pres [in Ukrainian].
4. Bondarenko, O., & Hrechko, S. (2018). Konstsiientalni vymir hibrydnoi viiny proty Ukrainy: skladovi, instrumentarii, efektyvna protydiia. Stratehichni komunikatsii v umovakh hibrydnoi viiny: pohliad vid volontera do naukovtsia: monohrafiia [Conscientious dimension of the hybrid war against Ukraine: components, tools, effective countermeasures. Strategic Communications in Hybrid Warfare: A Volunteer-to-Scientist View: A Monograph]. Kyiv: NA SB Ukrainy [in Ukrainian].
5. Halamba, M. (2009). Informatsiina viina yak forma vedennia informatsiinoho protyborstva [Information war as a form of conducting information conflict]. *Informatsiina bezpeka liudyny suspilstva, derzhavy [Information security of the individual, society and state]*, 1, 61–64 [in Ukrainian].
6. Hula, R., Dzoban, O., Perederii, I., Pavlichenko, O., Fil, H. (2020). Informatsiina viina: sotsialno-ontolohichni ta military aspekty: monohrafiia [Information warfare: socio-ontological and military aspects: monograph]. Kyiv: Karavela [in Ukrainian].
7. Informatsiina bezpeka liudyny, suspilstva, derzhavy: naukovo-praktychnyi zhurnal [Information security of a person, society, state: a scientific and practical journal]. (n.d.). Natsionalna akademiia SB Ukrainy. Retrieved from: journals.uran.ua/isps/about [in Ukrainian].
8. Mova i viina: dynamika movnoi systemy i movna polityka: monohrafiia [Language and war: the dynamics of the language system and language policy: a monograph] (2024). Kyiv: Vydavnychi dim Dmytra Buraho [in Ukrainian].
9. Parakhonskyi, B., & Yavorska, H. (2019). Ontolohiia viiny i myru: bezpeka, stratehiia, smysl: monohrafiia [Ontology of war and peace: security, strategy, meaning: monograph]. Kyiv: NISD [in Ukrainian].
10. Pocheptsov, H. (2015). Suchasni informatsiini viiny [Modern information wars]. Kyiv: Vyd. dim “Kyjivo-Mohylianska akademiia” [in Ukrainian].
11. Prokofiev, D. (2000). Informatsiina viina ta informatsiina zlochynnist [Information war and information crime]. *Visnyk Zaporizkoho yurydychnoho instytutu [Bulletin of Zaporizhzhya Law Institute]*, 1, 288–307 [in Ukrainian].
12. Svitova hibrydna viina: ukrainskyi front: monohrafiia [World hybrid war: Ukrainian front: monograph]. (2016). Eds. V. Horbulin. Kyiv: NISD [in Ukrainian].
13. Slukhai, N. (2021). Sklad i struktura ideolohichnoi matrytsi rosiiskykh media. *Stratehichni komunikatsii v umovakh hibrydnoi viiny: pohliad vid volontera do naukovtsia: monohrafiia* [Composition and structure of the ideological matrix of the Russian media. *Strategic Communications in Hybrid Warfare: A Volunteer-to-Scientist View: monograph*]. Kyiv: NA SB Ukrainy [in Ukrainian].
14. Snytko, O., & Kononykhina, H. (2018). Proiekty totalnoho sotsialnoho zombuvannia v informatsiinomu prostori Ukrainy. *Stratehichni komunikatsii v umovakh hibrydnoi viiny: pohliad vid volontera do naukovtsia: monohrafiia* [Projects of total social bombing in the information space of Ukraine. *Strategic Communications in Hybrid Warfare: A Volunteer-to-Scientist View: monograph*]. Kyiv: NA SB Ukrainy [in Ukrainian].
15. *Stratehichni komunikatsii v umovakh hibrydnoi viiny: pohliad vid volontera do naukovtsia* [Strategic Communications in Hybrid Warfare: A Volunteer-to-Scientist View] (2018). Kyiv: NA SB Ukrainy [in Ukrainian].
16. *Stratehichni komunikatsii v umovakh hibrydnoi viiny: pohliad vid volontera do naukovtsia* [Strategic Communications in Hybrid Warfare: A Volunteer-to-Scientist View] (2021). Kyiv: NA SB Ukrainy [in Ukrainian].
17. Suchasni informatsiini tekhnolohii u sferi bezpeky ta oborony: naukovo-praktychnyi zhurnal. Natsionalnyi universytet oborony [Modern information technologies in the field of security and defense: a scientific and practical journal. National University of Defense]. (n.d.). Retrieved from: <http://nuou.org.ua/nauka/npub/sit-sbo> [in Ukrainian].

18. Fomin, V., & Ros, A. (1999). Sutnist i spivvidnoshennia poniat “informatsiina bezpeka”, “informatsiina viina” ta “informatsiina borotba” [The essence and relationship of the concepts “information security”, “information war” and “information struggle”]. *Nauka i oborona – [Science and defence]*, 4, 23–32 [in Ukrainian].

19. Feshchenko, I. (2021). Informatsiina viina yak orhanichna skladova suchasnoho zbroino-politychnoho konfliktu. Filosofii ta politolohiia v konteksti suchasnoi kultury [Information warfare as an organic component of the modern military-political conflict. Philosophy and political science in the context of modern culture], 13, 1, 96–103 [in Ukrainian].

20. Yuskiv, B. (2003). Oporny konspekt leksii z dystsypliny “Informatsiini viiny” [Reference synopsis of lectures on the discipline “Information Wars”]. Rivne: RIS KSU [in Ukrainian].

21. Yavorska, H. (2021). Dynamika naratyviv (do problemy kohnityvnoi opirnosti mediinoho prostoru). *Stratehichni komunikatsii v umovakh hibrydnoi viiny: pohliad vid volontera do naukovtsia* [Dynamics of narratives (to the problem of cognitive resistance of the media space). *Strategic Communications in Hybrid Warfare: A Volunteer-to-Scientist View: monograph*]. Kyiv: NA SB Ukrainy [in Ukrainian].

22. Czerwinski, T. (1996). The Third Wave: What the Tofflers Never Told You. *Strategic Forum*, 72. Retrieved from: <http://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA308745.pdf>.

23. Dallas, A. (2000). The Secret Surrender. Freedom of Information Act Electronic Reading Room. Retrieved from: www.cia.gov/readingroom/document/cia-rdp70-00058r000300010059-3.

24. FM 3–13 (FM 100–6). Information Operations: Doctrine, Tactics, Techniques, and Procedures. Department of the Army Washington, DC.

25. Huntington, S. (1996). The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. New York: Simon & Schuster. Retrieved from: <http://archive.org/details/clashofcivilizat0000hunt/page/n5/mode/2up>.

26. Information Warfare: Department of Defense Directive (1992). Retrieved from: <http://archive.org/details/14F0492Doc01DirectiveTS3600.1/page/2/mode/2up>.

27. Joint Pub 3–13. Joint Doctrine for Information Operations (1998). Department of the Army Washington, DC, 136 p. Retrieved from: http://www.c4i.org/jp3_13.pdf.

28. Journal of Information Warfare. (n.d.). Retrieved from: <https://www.jinfowar.com>.

29. Libicki, M. (2007). Conquest in Cyberspace. National Security and Information Warfare. Cambridge.

30. Toffler, A., & Toffler, H. (1995). War and Anti-War: Making Sense of Today’s Global Chaos. New York: Grand Central Publishing.

SOURCES:

31. Veprintsev, V., Manoylo, A., Petrenko, A., & Frolov, D. (2005). Operatsii informatsionno-psikhologicheskoy voyny [Operations of information and psychological war]. Moscow: Hot Line-Telecom [in Russian].

32. Kolmogorova, A., Kopnina, G., et al. (2017). Lingvistika informatsionno-psikhologicheskoy voyny. [Linguistics of informational and psychological warfare]. Moscow: Litres. Retrieved from: <http://flibusta.su/book/81448-lingvistika-informatsionno-psihologicheskoy-voynyi-kniga-1/read> [in Russian].

33. Manoilo, A. (2003). Ob’ekty i sub’ekty informatsionnoy protivoborstva [Objects and subjects of information warfare]. *Psyfactor*, 2003. Retrieved from: <http://psyfactor.org/lib/psywar24.htm> [in Russian].

34. Panarin, I. (2012). Media, propaganda i informatsionie voyny [Media, propaganda and information wars]. Moscow: Generation [in Russian].

35. Panarin, I. (2006). Informatsionnaya voyna, PR i mirovaya politika [Information war, PR and world politics]. Moscow: Hot Line-Telecom [in Russian].

36. Rastorguev, S. (2000). Filosofiya informatsionnoy voyny [Philosophy of information warfare.] Moscow: Vuzovskaya kniga [in Russian].

37. Suleymanova, Sh., & Nazarova, E. (2027). Informatsionnye voyny: istoriya i sovremennost’: uchebnoe posobie [Information wars: history and modernity: a textbook]. Moscow: International Publishing Center “Ethnosocium” [in Russian].